

אמונתו של בשר ודם

וידעת פי ה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור: (דברים ז ט).

דברים רבה פרשת עקב פרשה ג

"האל הנאמן" רבותינו אומרים: מאמונתו של בשר ודם אתה יודע מה אמונתו של הקב"ה.² מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה דר בעיר אחת בדרום והלכו אנשים להתפרנס שם.³ והיו בידם שתי סאים של שעורים והפקידו אצלו, ושכחו אותם והלכו להם. והיה רבי פנחס בן יאיר זורע אותן בכל שנה ועשה אותן גורן וכונסן.⁴ אחר שבע שנים הלכו אותם החברים לשם לתבוע אותם ליתן להם. מיד הכיר אותם ר' פנחס בן יאיר, אמר להם: בואו וטלו אוצרותיכם מאצלי! הוי, מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה. ושוב מעשה בר' פנחס בן יאיר שהלך לעיר אחת והיו העכברים אוכלים בתחומה של אותה העיר. באו ובקשו הימנו.⁵ מה עשה רבי פנחס בן יאיר? אמר להן: למה אין אתם מפרישים מעשרותיכם כראוי? מבקשים אתם שנערב אתכם שאם אתם מפרישים מעשרותיכם כראוי, אין עכברים אוכלין עוד? אמרו לו: הן. ערב אותם והלכו העכברים ולא נראו עוד.⁶ דבר אחר: מעשה באדם אחד שהיה חופר שִׁיחִים לרבים. בתו היתה הולכת בדרך ובאת לעבור בנהר ושטפה. באו ואמרו לו לרבי פנחס: כך הגיע לבתו של פלוני. אמר להם: אי אפשר! כיון שהיה עושה רצונו של הקב"ה במים, אין הקב"ה מאבד את בתו במים! מיד נפלה צוחה בעיר: באתה בתו של פלוני. אמרו רבותינו: כיון שאמר ר' פנחס בן יאיר כך, מיד ירד מלאך והעלה אותה.⁷

¹ פסוק זה הוא מסוף פרשת ואתחנן, אבל המדרש הדורש אותו ממוקם בראש פרשתו ומתחבר, בסופו "לעקב תשמעון", כפי שנראה בהמשך. לעצם הביטוי "האל הנאמן", הוא ייחודי במקרא והמקום הידוע בו חוזר הביטוי, הוא בברכה הראשונה שלאחר ההפטרה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים שכל דבריו אמת וצדק וכו'". אבל במקרא, נראה שהמקבילה, בלשון קצת שונה, היא בספר דברים עצמו פרק לב פסוק ד, שירת האזינו: "הצור תמים פָּעָלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֶל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל צְדִיק וְיֵשֶׁר הוּא". וגם היא מיוחדת אם לא יחידה במקרא.

² כפשוטו, כפרשנותו וכמדרשו, הפסוק שלנו מדבר על נאמנותו של הקב"ה, שהוא שומר ברית וחסד ואינו מקפח שכר כל בריה ובריה (וגם גומל לרשע כרשעתו כפי שממשיך שם הפסוק הסמוך, דברים ז י: "וּמְשַׁלֵּם לְשֹׁנָיו אֶל פְּנֵי הָאֲבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשֹׁנָיו אֶל פְּנֵי יְשָׁלֵם לוֹ"). כך מבין זאת למשל מדרש תנאים לדברים טו ח: "וכל מי שהוא נותן צדקה לפועלי תורה הקב"ה שומרו לאלף דור דכתב: וידעת כי ה' אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור"; וכך מפרש גם רמב"ן על הפסוק: "ועוד תדע מזה שהוא האל הנאמן - שלא ישוב דברו ריקם, והוא שומר הברית והחסד לאוהביו ולשומרי מצותיו - יראי שמו, לאלף דור - בזרעם, כאשר שמר לך ברית אבותיך". אבל המדרש שלנו מתמקד דווקא באמונת בשר ודם, באמונת בני האדם (ומשם הוא מסיק בקל וחומר לאמונתו של הקב"ה). ובאמונה זו, בלשוננו היום בנאמנות או אמינות זו, נרצה לדון הפעם.

³ לעבוד או לעסוק בסחורה.

⁴ שזו באמת חסידות יתירה. ראה מסכת בבא מציעא כח ב: "כל דבר שעושה ואוכל, כגון פרה וחמור - מטפל בהן עד שנים עשר חדש. מכאן ואילך - שם דמיהן ומניחן. עגלים וסייחין מטפל בהן שלשה חדשים ... אווזין ותרנגולין מטפל בהם שלשים יום ... תרנגולת ובהמה גסה מטפל בהן שנים עשר חודש ... עגלים וסייחין מטפל בהן שלשים יום ... וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו - מטפל בהן שלשה ימים, מכאן ואילך - שם דמיהן ומניחן". שם דמיהן פירושו שמינו צריך יותר לטפל בהם, אלא מעריך (שם) אותם, מוכר אותם בשוק או מנסה לעצמו ומניח את הכסף למשמרת (שם). ועוד שם הדין איך מתנהגים עם ספרים ותפילין שנמצאו. ואם נחזור למידת החסידות, ראה מעשה דומה בגמרא תענית כה ע"א: "אמר רב פנחס: מעשה ועבר אדם אחד על פתח ביתו והניח שם תרנגולין, ומצאתן אשתו של רבי חנינא בן דוסא, ואמר לה: אל תאכלי מביציהן. והרבו ביצים ותרנגולין, והיו מצערין אותם, ומכרן, וקנה בדמיהן עזים. פעם אחת עבר אותו אדם שאבדו ממנו התרנגולין, ואמר לחביריו: בכאן הנחתי התרנגולין שלי. שמע רבי חנינא, אמר לו: יש לך בהן סימן? - אמר לו: הן. נתן לו סימן ונטל את העיזין, והן הן עיזי דאייתו דובי בקרייהו". עזים שהיו נלחמות בדובים שבאו לטרוף.

⁵ שיעשה משהו לסילוק מכת המכרסמים.

⁶ ראה שמות רבה לא יז: "מעשה באדם אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי והיה לו שדה אחת והיתה עושה אלף מדות ומוציא ממנה מאה מדות למעשר ומן המותר היה מתפרנס הוא ובני ביתו. בשעת פטירתו קרא לבנו ואמר לו: בני, תן דעתך על שדה זו כך וכך מדות היא עושה, כך וכך מדות למעשר וממנה הייתי מתפרנס כל ימי. כשנפטר מן העולם, שנה ראשונה זרע אותה הבן עשתה אלף מדות והוציא ממנה מאה למעשר, שנה שניה נכנס בו עין רעה פחת עשרה ופחתה היא מאה, וכן שלישית וכן רביעית וכן חמישית עד שעמדה על מעשרותיה. כיון שראו קרוביו כך, עמדו ולבשו לבנים ונתעטפו לבנים ונכנסו אצלו. אמר להם: לא באתם אלא לשמוח עלי! אמרו לו: חס וחלילה! לא באנו אלא לשמוח עמך. לשעבר היית בעל הבית והקב"ה כהן, ועכשיו נעשית כהן והקב"ה בעל הבית". ומנגד מדרש תנחומא פרשת ראה סימן יב (כל המדרשים הם על הפסוק "עשר תעשר"): "מעשה באדם אחד שהיה מוציא מעשרותיו כראוי והיה לו שדה אחת ונתן לו הקדוש ברוך הוא בלבו שיעשה ועשה: חציה זרע וחציה בית מקוה מים. ובאת שנת בצורת והוה מזבין סאה חטין בסלע וסאה מים בתלת סלעים והוה מכריז ואמר אתון זבנין סאה דמיא דהיא עבדא תלת סאין דחטין. מי גרם לו זאת? על ידי שהוציא מעשרותיו כראוי, משה מזהיר את ישראל עשר תעשר". ונראה שאמונתו של בשר ודם כאן, היא שאם רבי פנחס מבטיח שאם יעשו כראוי תשרה בתבואה הברכה וכך אכן אירע; קל וחומר כשהקב"ה מבטיח.

⁷ השווה עם הסיפור בגמרא יבמות קכא עמוד ב על בתו של ר' נחוניא: "ת"ר: מעשה בביתו של נחוניא חופר שייחין שנפלה לבור הגדול, ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה - אמר להם: שלום, שניה - אמר להם: שלום, שלישית - אמר להם: עלתה. אמר

מעשה ברבי שמעון בן שטח שלקח חמור אחד מישמעאלי אחד. הלכו תלמידיו ומצאו בו אבן אחת טובה תלויה לו בצוארו. אמרו לו תלמידיו: רבי, "ברכת ה' היא תעשירי" (משלי י כב).⁸ אמר להם רבי שמעון בן שטח: אני, חמור לקחתי, אבן טובה לא לקחתי! הלך והחזיקה לאותו ישמעאלי. וקרא עליו אותו ישמעאלי: ברוך ה' אלהי שמעון בן שטח.⁹ הוי: מאמונתו של בשר ודם, אתה יודע אמונתו של הקב"ה, שנאמן לשלם לישראל שכר המצות שהן עושים. מניין? "ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים" (דברים ז יא), אבל מתן שכרן "והיה עקב תשמעון" - בעקב אני פורע לכם.¹⁰

בראשית רבה לג א

אלכסנדרוס מקדון הלך אצל מלך קציא לאחורי הרי חשך ושלח לו.¹¹ יצא לו (מלך קציא) טעון לחם של זהב בתוך קערה של זהב. אמר לו (אלכסנדר מלך קציא): לממונך אני צריך? אמר לו (מלך קציא לאלכסנדר): ולא היה לך מה לאכול בארצך שבאת לכאן? אמר לו: לא באתי [לשם ממון], אלא רוצה אני לדעת איך אתם דנים. יום אחד ישב אצלו. בא אדם אחד וקבל על חברו. אמר: אדם זה מכר לי חורבה אחת ומצאתי בתוכה מטמון. זה שקנה אמר: חורבה קניתי, ממון לא קניתי. וזה שמכר אמר: חורבה וכל מה שבתוכה מכרתי. אמר (מלך קציא) לאחד מהם: יש לך בן זכר? אמר לו: הן. ואמר לאחר: יש לך בת נקבה? אמר לו הן. אמר להם: לכו והשיאו זו לזה ויהא הממון לשניהם.¹² ראהו (מלך קציא לאלכסנדר מוקדון) יושב תמה. אמר לו: מה? לא דנתי יפה? אמר לו: הן. אמר לו: אילו היה אצלכם, איך הייתם דנים? אמר לו: הורגים זה וזה והמלכות נוטלת ממון שניהם.¹³

מסכת דרך ארץ פרק המינין הלכה טו

בעלי אמנה, ומכסי רזים, ומשיבי פקדון, ומחזירי אבדה, עליהם הכתוב אומר: "עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי" (תהלים קא ו).¹⁴

לה: בתי, מי העלך? אמרה לו: זכר של רחלים נזדמן לי וזקן מנהיגו. אמרו לו: נביא אתה? אמר להם: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא דבר שהצדיק מתעסק בו, יכשל בו זרעו?⁸ ונראה שאמונתו של בשר ודם כאן, היא שאם בני אדם אינם מוכנים לעולה של חוסר צדק והופכים עולמות להצלה ולטובה, כך ודאי יעשה גם הקב"ה.

⁹ נראה שאותו ישמעאלי ידע את התורה או שהיה מצאצאי עבד אברהם (אליעזר) וממנו לקח את הביטוי. ראה מה אומר העבד כאשר נראה ששליחותו הצליחה: "ברוך ה' אלוהי אדוני אברהם" (בראשית כד כז). ראה גם ויקרא רבה (וילנא) יג ה: "אלכסנדרוס מוקדון כד הוה חמי לרבי שמעון הצדיק, אמר: ברוך ה' אלהי של שמעון הצדיק". ולהלכה אנו שואלים אם היה דבר כזה קורה בין יהודי ליהודי, האין זה פשיטא שזה מקח טעות? האם התלמידים חשבו שזה בסדר רק משום שמדובר בגוי? נשמח לשמוע דעת בעלי תריסין.

¹⁰ הגענו, כדרך דרשות רבות שבראש הפרשה, בפרט בדברים רבה, לפסוק הפותח את פרשתנו: "עקב תשמעון", הן באמונתו של הקב"ה הנאמן לשלם שכר. אך לא כאן ועכשיו, אלא ב"עקב" - בעתיד. סיום הדרשה מתבסס על שילוב הפסוק החותם את פרשת ואתחנן עם זה הפותח את פרשת עקב, שהמדרש מציע לקרוא אותם ברצף למרות הפרשה הפתוחה שביניהם: "וְשִׁמְרֶתָ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: וְהָיָה עִקֵּב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֶתֶם וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֻסֵּד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם". שניהם אגב, ממשיכים את הפסוק ששמנו בראש הדף ואת המשכו שהבאנו בהערה 2: "וְיִדְעֶתָ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֶׁמֶר הַבְּרִית וְהַחֻסֵּד לְאַהֲבָיו וְלִשְׁמֵרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלְפֵי דֹר: וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאָיו אֶל פְּנֵי הַהֶאֱבִידוֹ לֹא יֵאָחַר לְשִׁנְאוֹ אֶל פְּנֵי יִשְׁרָאֵל לוֹ". כך מציע המדרש שנבין פסוקים אלה ואת החיבור בין פרשות ואתחנן ועקב: ידיעת "האל הנאמן" צריכה להביאנו לעשייה של "אמונת בשר ודם", בבחינת: "מה הוא רחום, אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון וכו'" (מדרש ספרי בפרשתנו פיסקא מט). וכל זאת, ללא חשבונות וללא ציפייה לתגמול מידי. גם אם אלה לכאורה מובטחים בפסוקים אלה. לא תמיד תראה מיד את החצי השני של הפסוק הראשון, את שמירת הברית והחוסד וגם לא איך הקב"ה משלם לשונאיו. העיקר הוא הפסוק: "וְשִׁמְרֶתָ אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", מתוך אמונת בשר ודם. ולהאמין שאמונתו של הקב"ה "האל הנאמן" בו תבוא אי שם ב"עקב".

¹¹ שליחים והודיע על בואו.

¹² הפתרון: שידוך, בניית החורבה ומטמון הדדי. ואם משהו נזכר בסיפור "מעשה בשני אחים", אין זה מדרש, אלא פולקלור כללי.

¹³ כבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו [אדם ובהמה תושעי ה'](#) בפרשת נח. וכאן רק רצינו להראות שמידת חסידותו של ר' שמעון בן שטח, הייתה גם אצל אנשי קציא (קצה העולם?) ובזכותה ירד להם מטר בשפע וארצם פוריה. ולפי שמדרש זה הוא של חז"ל (גם אם בניו עי"פ פולקלור של עמים אחרים), יש לראות בו ניגוח של תרבות יווני, יותר מאשר שבחם של נכרים, מה גם שהם "מארץ רחוקה" (מעבר להרי החושן). אך עדיין הסיפור קיים ולאורו, קשה עוד יותר להבין את ניסיונם של תלמידי רבי שמעון בן שטח להכשיר דבר שזכה בו רבם בדרך שהיא טעות ברורה ואיננה "הטוב והישר". כך או כך, הרי לנו "מאמונתו של בשר ודם" גם אצל שאינם בני ברית.

¹⁴ בעלי אמנה הם "אנשים נאמנים המקיימים את הבטחותיהם" (פירוש שטיינזלץ לגמרא תענית שנראה להלן). לא "בעלי אמונה" שבין אדם למקום, אלא בעלי אמנה שבין אדם לחברו. אצל חז"ל שתי אמנות אלה קשורות, אבל שונות והוא הנושא בו בחרנו לעסוק, איך מנאמנותו או אמינותו של בשר ודם, אפשר להגיע גם לאמונה באמינותו ונאמנותו של הקב"ה שהוא שומר הברית והחסד, השכר והעונש. מדרשים אחרים דורשים את "נאמני ארץ" על שבת הלוי (תנחומא במדבר יז), הכהן הגדול (במדבר רבה ג ג) והאבות (פסיקתא דרב כהנא פסק י). אבל כאן נאמני ארץ הם אנשי אמנה, אנשי אמון: מי שמחזיר אבידה, משיב פיקדון ומכסה סוד ולא הולך רכיל (כך נראה לנו לפרש את "מכסי רזים"). ומכאן נפליג לעוד כמה "בעלי אמנה" שבמדרש.

מסכת תענית דף ח עמוד א

אמר רבי אמי: אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה, שנאמר: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף" (תהלים פה יב).¹⁵ ואמר רבי אמי: בוא וראה כמה גדולים בעלי אמנה, מניין - מחולדה ובור. ומה המאמין בחולדה ובור - כך, המאמין בהקדוש ברוך הוא - על אחת כמה וכמה.¹⁶

מסכת חגיגה דף יד עמוד א

אמר רב קטינא: אפילו בשעת כישלונה של ירושלים לא פסקו מהם בעלי אמנה, שנאמר: "פי יתפש איש בַּאֲחֵי ... שְׁמֵלָה לְכָה קִצִּין תִּהְיֶה לָנוּ ... שָׁא בְיוֹם הַהוּא לְאֹמֵר לֹא אֶהְיֶה חֲבֵשׁ וּבְבִיתִי אֵין לְחֶם וְאֵין שְׁמֵלָה לֹא תִשְׁיַמְנִי קִצִּין עָם" (ישעיהו ג ו-ז) ... לא אהיה חובש, לא הייתי מחובשי בית המדרש, ובביתי אין לחם ואין שמלה - שאין בידי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד.¹⁷ ... והאמר רבא: לא חרבה ירושלים עד שפסקו ממנה בעלי אמנה, שנאמר: "שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש אם יש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה" (ירמיהו ה א).¹⁸ - לא קשיא: הא - בדברי תורה, הא - במשא ומתן. בדברי תורה - הו, במשא ומתן - לא הו.¹⁹

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דזויהי פרשה ו

... וכן את מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמנה שהאמין בה' ... וכן את מוצא שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמנה ... וכן הוא אומר: "אמונים נוצר ה'" (תהלים לא כד), מזכירין אמונת אבות ... ואומר: "זה השער לה' צדיקים יבאו בו" (תהלים קיח כ). בבעלי אמנה מהו אומר? "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיהו כו ב) - השער הזה, כל בעלי אמונה נכנסין בו.²⁰

¹⁵ אם יש אמת בארץ, יבוא הצדק מהשמים. וצדק כאן הוא ברכת הגשם, כמו שמובא בתוספתא מעשר שני פרק ה הלכה כה: "וצדק משמים נשקף - משמים, מאוצר טוב שבשמים שנאמר: יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך (דברים כח יב). ואכן, לאנשי ארץ קציא הנ"ל היה גשם בשפע ואדם ובהמה הושיע שם ה'.

¹⁶ רש"י על הדף מבאר מהו מעשה חולדה ובור, שהיה, כנראה, ידוע בע"פ ללומדי התלמוד, ורש"י העלוהו על הכתב וככה השתמר: "מחולדה ובור - שהמיתו שני בני אדם, מצוי הוא באגדה: מעשה בבחור אחד שנתן אמונתו לריבה אחת שישאנה, אמרה: מי מעיד והיה שם בור אחד וחולדה, אמר הבחור: בור וחולדה עדים בדבר. לימים, עבר על אמונתו ונשא אחרת, והוליד שני בנים. אחד נפל לבור ומת, ואחד נשכתו חולדה ומת. אמרה לו אשתו: מה מעשה הוא זה שבנינו מתים במיתה משונה? ואמר לה: כך וכך היה המעשה". ומסיים שם רש"י: "המאמין בהקדוש ברוך הוא - שמשומו עד בינו לבין חבירו - על אחת כמה וכמה". נוסח מורחב-מה מופיע בתוספות על הדף ומורחב יותר בספר (מילון) הערוך לר' נתן בן יחיאל מרומי. ראה גם לבנר, כל אגדות ישראל, חלק רביעי עמ' 318-308. חפש באינטרנט "חולדה ובור". בעלי האמנה כאן הם אפילו לא בני אדם, יהודים או גויים, כי אם בעל חיים וחפץ דומם - חולדה ובור. הטבע היינו אומרים, הטבע הוא ששמר את העדות על הבטחת הבחור לבחורה והוא גם שהעיד בו ופגע בו (והוא השכיל להבין, הפנים והודה). כמו שאומר המדרש על משה שמעיד בשירת האזינו את השמים והארץ שהם שישמרו את העדות וחו"ח גם יפגעו במי שיעבור עליה בבחינת: "יד העדים תהיה בו בראשונה". ראה ספרי דברים האזינו פיסקא שו. קל וחומר מי שמאמין (שם כעד) את הקב"ה.

¹⁷ ראה דרשת הגמרא במלואה שם, שפנו לאדם שיקח משרה של רבנות ותורה (השווה "שמלה" עם הביטוי "נטל אדם טלית") והוא מסרב ואומר שאין בידו לחם ושמלה, "לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד". היו אנשי אמנה שסירבו להתמנות לתפקיד בתורה ...

¹⁸ היינו שאין אנשי אמנה בירושלים ערב החורבן, כמאמר הכתוב: "פסו אַמוֹנִים מִבְּנֵי אֲדָם" (תהלים יב ב).

¹⁹ בדברי תורה (וכבוד רבנות) היו אנשי אמנה שלא נטלו שררה שאינם ראויים לה, אבל בעסקי משא ומתן, בחיי כלכלה ומסחר, בין אדם לחברו - לא היו נאמנים. מעניין שבים המדרשים על חורבן הבית והארץ, נפקד בד"כ מקומו של מדרש זה הנחבא אל הכלים. אבל אנחנו בשבת נחמה (השנייה) ולא נחזור למדרשי חורבן, רק נדבק למדרשי אמנה. הקשר בין בעלי תורה ובעלי אמנה נמצא גם במדרש הידוע בגמרא שבת לא ע"א: "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר?". הנה זה ניסינו להבין דבר מתוך דבר, מדוע השאלה לקביעת עתים לתורה ולמשא ומתן באמונה צמודים זה לזה. ואף פלפלו וזכרנו גם במדרש אביי שבמסכת יומא פו ע"א: "אביי אמר: כדתיא, ואהבת את ה' אלהיך - שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ויהא משאו ומתנו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו - אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה. אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה - ראו כמה נאים דרכיו, כמה מתוקנים מעשיו ... אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו - אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה - ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכווערין דרכיו!". תורה עם דרך ארץ.

²⁰ הרבה שערים יש, אבל זה של ישעיהו: "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים" הוא השער שכל בעלי אמנה נכנסים בו. האם גם אנשי קציא? עפ"י ספרא אחרי מות פרשה ט "אשר יעשה אותם וחי בהם", תשובה היא: כן, גם אנשי קציא (אחרי "צעד קטן" נוסף). ובמחשבה שנייה, אולי לא רק בשער האמנה של ישעיהו, שמפרקיו הנפלאים אנו שואבים נחמה בשבועות אלה, נכנסים בעלי אמנה, אלא גם בשער של ספר תהלים, זה שהצדיקים נכנסים בו. ואלה דברי הספרא שהבאנו בהרחבה בדברינו [אשר יעשה אותם האדם וחי בהם](#), בפרשת אחרי מות: "היה רבי ירמיה אומר: אתה אומר מניין אפילו גוי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול? תלמוד לומר: אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. וכן הוא אומר: וזאת תורת הכהנים והלויים וישראל לא נאמר כאן, אלא: וזאת תורת האדם ה' אלהים. וכן הוא אומר: פתחו שערים ויבוא כהנים ולויים וישראלים לא נאמר, אלא: ויבוא גוי צדיק שומר אמונים. וכן הוא אומר: זה השער לה' כהנים לוויים וישראלים לא נאמר, אלא: צדיקים יבואו בו. הא, אפילו גוי ועושה את התורה הרי הוא ככהן גדול".

קהלת רבה פרשה ג סימן ט

א"ר יצחק ברי מריון: "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב ד), אפילו צדיק חי העולמים מאמונתו הוא חיה.²¹

שבת שלום
מחלקי המים

²¹ כביכול, אפילו הקב"ה לא יכול לחיות בלי אמנה! ועד שנקבל הסברים יפים מדולי המים לדרשה מיוחדת זו, נפנה למדרש ספרי דברים פרשת האזינו פיסקא שז: "אל אמונה, שהאמין בעולם ובראו". מדרשים רבים, על הפסוק: "אני אמרתי עולם חסד יבנה", מדגישים שהעולם בנוי על חסד ועל לפני משורת הדין (ולא על האמת). אבל כאן, "אפילו צדיק חי העולמים, מאמונתו הוא חיה" ורק משהאמין שיש סיכוי לאמנה בעולם – ברא אותו. ראה הפסוק המלא בתהלים פט ג: "כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכון אמונתך בהם". וראה עוד בתהלים סא ח: "ישב עולם לפני אלהים חסד ואמת מן יצרהו". ועד שנזכה לשוב ולדרוש בפסוקים נפלאים אלה, נשמח כאמור לשמוע לקח מדולי המים לגבי מדרש קהלת רבה הנ"ל.